

عراق، نابودی تاریخ ۶۰۰۰ سال تمدن بشری

الهام کریمی
eli_kr2003@yahoo.fr

باسقوط رژیم دیکتاتوری صدام، بی نظمی و هرج و مرج سراسر عراق را فرا گرفته و غارت اموال و اشیای اماکن باستانی و مراکز فرهنگی و تاریخی به خرابی های ایجاد شده در طول مدت حملات و بمباران ها افزوده شده است. با وجودی که مقامات کشورهای مختلف دنیا از سازمان ملل متحد درخواست کرده اند که چاره ای بیندیشد، این سازمان هنوز هیچ واکنشی نشان نداده است.

عراق کنونی یا همان بین النهرین قدیم مهد تمدن های بزرگ و برتر تاریخ است. در حاشیه رود های دجله و فرات تمدن های باستانی بزرگی چون سومر، آکاد، بابل، آشور و... به وجود آمدند. نخستین پیشرفت های بشری هم چون ابداع خط، ایجاد زیست گاه های شهری و وضع نخستین مجموعه قوانین قضایی مدیون تلاش های این اقوام است. بغداد نیز سال ها پایتخت خلفای عباسی و مرکز سیاسی و فرهنگی اسلام بوده است. تاکنون ۱۵ درصد عراق مورد مطالعه باستان شناسان قرار گرفته و ده هزار بنای باستانی کشف شده است. اما باستان شناسان معتقدند که عراق در حدود بیست و پنج هزار بنای باستانی دارد. این میراث فرهنگی غنی کشور عراق تنها متعلق به مردمانش نیست، بلکه میراثی ارزشمند برای تمامی بشریت به شمار می رود. افزون بر این موزه های عراق از جمله موزه تاریخ طبیعی و موزه ملی بغداد محل نگهداری تعدادی از مجموعه های باستان شناسی مهم دنیای باشند.

قبل از وقوع جنگ آمریکا و انگلیس با عراق که آن را جنگ سلطه نامیده اند، میراث فرهنگی عراق در سال ۱۹۹۱ نیز به هنگام جنگ اول خلیج فارس با خطرات فراوانی روبه رو شد. علاوه بر آن اهنال در مزاحمت های اختصاصی از اماکن باستانی در سال های پس از جنگ خسارات فراوانی به بار آورد. از جمله این که هم زمان با جنگ اول خلیج فارس بخشی از اموال موزه ملی عراق ناپدید شد. هیات نمایندگان عراق چهار جلد از اسناد و مدارکی که مبتنی بر سرقت این اشیاء بود به دبیرخانه یونسکو از ایه کردند و خواستار مساعدت و همکاری این سازمان برای استرداد آنها شدند. یونسکو رونوشت این اسناد را به موزه هنر متروپولیتن در نیویورک، انجمن بین المللی پژوهش هنری،

سازمان پلیس جنایی (اینترپل)، انجمن بین المللی موزه ها و موسسه مزایده هنری لندن فرستاد. در نهایت تعداد اندکی از این اشیاء پیدا شدند.

یونسکو در سال های پس از جنگ اول خلیج فارس برای بازسازی اماکن باستانی عراق مساعدت هایی نمود. این سازمان در مارس ۱۹۹۵ بیانیه ای مطبوعاتی منتشر کرد تا به جماعت موزه ها، کلیکسونرها و تجار هنری نسبت به فروش اشیای باستانی به سرقت رفته از عراق هشدار دهد. هم چنین در اول ماه می ۱۹۹۵، سندی مرتبط با برخی از اشیای کم شده که شامل تصاویر و شرح کامل آنها می شد منتشر کرد. بازسازی قصر العباسی در سال ۱۹۹۹ و تعویض سیستم تهویه هوای موزه ملی بغداد و افزودن یک سیستم

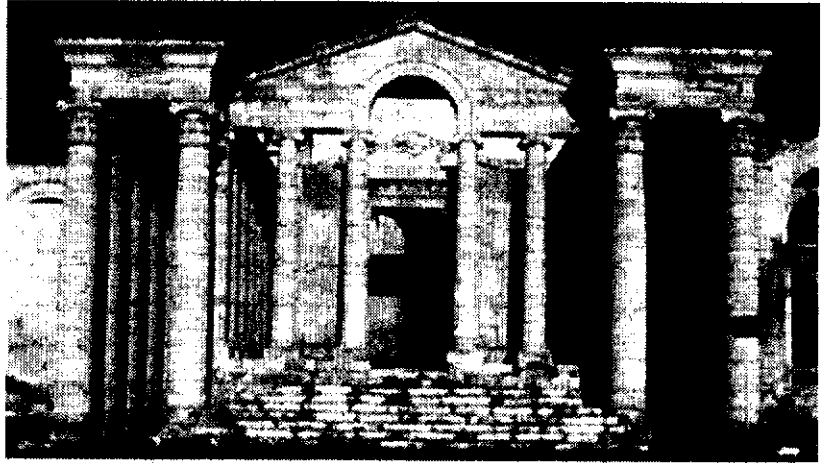

عکس ۸: این سر تراشیده شده که خوشبختانه توسط مقامات عراق پیدا شد، از یکی از بناهای باستانی عراق به سرقت رفته و سپس به قطعاتی تقسیم شده بود تا از طریق غیرقانونی به خارج صادر شود.

خواستار این شد که نیروهای متخاصم و درگیر جنگ اقدامات لازم را برای حفاظت از بناها انجام دهند. این باستان‌شناس در این مقاله از طرفین جنگ در خواست کرد تا به کنوانسیون ۱۹۵۴ لاهه احترام بگذارند و به محض پایان جنگ، بناها را از غارت و تاراج محفوظ دارند تا اتفاقی که در جنگ اول خلیج فارس افتاد دوباره تکرار نشود.

نامه‌ای با امضای بیش از ده باستان‌شناس دیگر و انجمن‌های فرهنگی مختلف از جمله انستیتو باستان‌شناسی آمریکا و کانادا، هیأت باستان‌شناسی بلژیک مستقر در عراق و مدرسه بریتانیایی باستان‌شناسی عراق به پیوست این مقاله بود که همگی خواسته مشابهی داشتند: محافظت از هزاران بنای باستانی عراق.

اما با شروع جنگ فرماندهان نظامی آمریکا فقط بر وعده خود مبنی بر آسیب نرساندن به اماکن مقدس مذهبی عمل کردند و در مورد بناهای باستانی غیرمذهبی بی تفاوت نشان دادند. شهرهای مذهبی عراق همچون نجف و کربلا آسیب چندانی ندیده‌اند، البته تلاش‌های گسترده ائمه جماعت

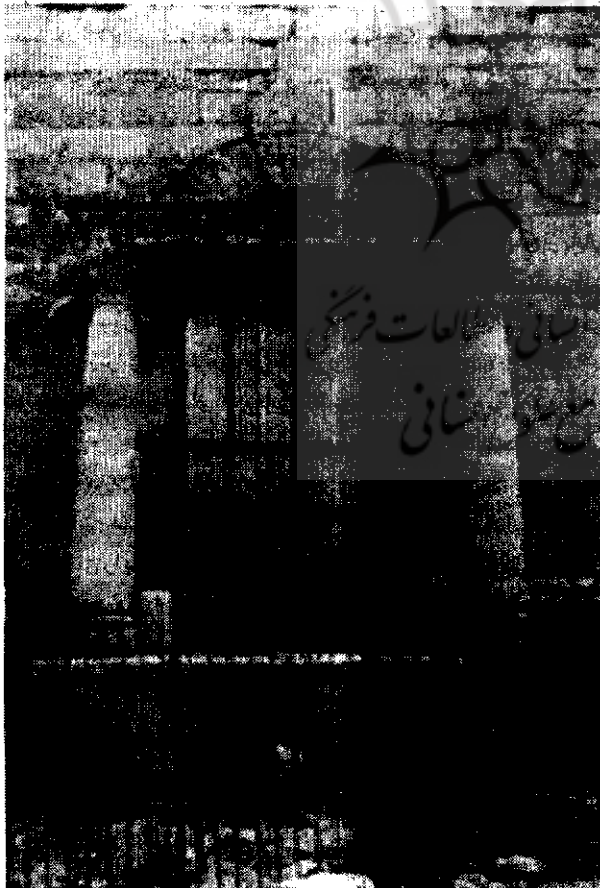
هاترا، معبد مارانوس، نیمه دوم قرن دوم پس از میلاد

دوربین مدار بسته به آن نیز از دیگر اقدامات یونسکو در راستای حمایت از میراث فرهنگی عراق در سال‌های پس از جنگ به شمار می‌روند. در مقابل اقدامات اندک یونسکو برای بازسازی اماکن باستانی عراق، گروه‌های باستان‌شناسی کثرت‌های مختلف از جمله ایتالیا تلاش‌های گسترده‌تری داشته‌اند.

از سال ۱۹۸۷ یک گروه باستان‌شناسی ایتالیایی بی‌وقفه در منطقه شهر قدیمی هاترا (Hatra)، از شهرهای بزرگ دوران امپراطوری پارت و نخستین پایتخت پادشاهی عرب مشغول به کار بودند که با آغاز جنگ جدید در عراق فعالیت آنان در هاله‌ای از ابهام قرار گرفت. هنوز ویرانه‌های آثار باستانی ناشی از جنگ اول خلیج فارس مرمت نشده، آمریکا با اعلان جنگ به عراق نگرانی مسؤولین میراث فرهنگی کشورها و سازمان‌های مربوطه را دوچندان کرد. یونسکو پس از پایان جنگ جهانی دوم و به بار آمدن خسارات فراوان در سال ۱۹۵۴ کنوانسیون لاهه را وضع کرد که با توجه به آن ۱۰۳ کشور عضو موظفند در صورت بروز جنگ به میراث فرهنگی یکدیگر آسیبی نرسانند.

در سال ۱۹۷۰ کنوانسیون دیگری وضع شد که در آن اقدامات و تدابیری برای جلوگیری از صادرات و واردات و نقل و انتقال نامشروع داوایی‌های فرهنگی کشورها اندیشیده شده بود. ۱۷ کشور عضو این کنوانسیون شدند و سرانجام در سال ۱۹۷۲ در پاریس کنوانسیون میراث جهانی وضع شد که طی آن نه تنها ۱۷ کشور عضو بلکه تمامی کشورها باید حفظ هویت و حمایت از بناها، مناطق، آثار، اشیای باستانی، دست نوشته‌ها و کتب تاریخی، مجموعه‌ها و موزه‌های تاریخی، کتابخانه‌ها و نیز محلات تاریخی شهرها را به عنوان یک وظیفه بنگرند؛ عراق و آمریکا هر سه کنوانسیون را پذیرفته‌اند. یونسکو قبل از آغاز جنگ نگرانی خود را نسبت به بمباران عراق و ویران شدن میراث فرهنگی عراق به مقامات و اشننگتن اعلام کرده و توصیه نموده بود که آمریکا به کنوانسیون میراث جهانی عمل نماید.

در ۲۱ مارس ۲۰۰۳ هم‌زمان با آغاز جنگ، مقاله‌ای در مجله علوم آمریکا به چاپ رسیده و در آن یک باستان‌شناس آمریکایی متخصص کشور عراق، از بناهای باستانی بی‌شمار عراق همچون شهرهای اور، کلدان (محل ولادت حضرت ابراهیم) بابل با برج‌های افسانه‌ای اش، نینوا و آشور نام برد و اظهار داشت که بمباران‌های عراق تهدیدی جدی برای بناها محسوب می‌شود. وی

هاترا، سال ۲۰۰۰. درب ورودی معبد به منظور جلوگیری از هرگونه سرقت مهر و موم شده است.

مساجد و علمای دینی این شهرها به تشویق مردم برای عدم تخریب اموال دولتی و هرگونه استفاده از آن که حکم به حرمت آن داده‌اند، در مصونیت این شهرها نقش عمده و به سزایی دارد. نیروهای عراقی در طول جنگ هیچ توجهی به اماکن باستانی نداشته‌اند و در بعضی شهرها از این بناها به عنوان سنگر و جان پناه برای حمله به سربازان نیروی زمینی آمریکا و انگلیس استفاده نمودند.

بی توجهی به آثار باستانی و میراث فرهنگی عراق سبب شد که مقامات بسیاری لب به اعتراض بگشایند. نخستین بار، دکتر احسان نراقی مشاور پیشین مدیرکل یونسکو در مصاحبه‌ای با خبرگزاری جمهوری اسلامی که در سومین روز پس از آغاز نبرد و درگیری منتشر شد، ضمن برشماری هزاران بنای باستانی ارزشمند در عراق، اظهار داشت که طرفین تخاصم در عراق باید به کنوانسیون ۱۹۵۴ لاهه احترام بگذارند و از تخریب بناهای باستانی عراق و نیز اماکن متبرکه شیعیه جلوگیری نمایند.

برخی از باستان شناس مصری نیز روز ۶ آوریل ۲۰۰۳ از سازمان‌های بین‌المللی به خصوص یونسکو خواستند تا فوراً برای نجات میراث و ثروت‌های باستانی عراق وارد عمل شوند. دبیرکل شورای عالی آثار باستانی مصر نیز به خبرگزاری فرانسه اعلام کرد که حملات نیروهای ائتلاف آمریکا و انگلیس و بمباران‌های کورکورانه آنها، مخالف کنوانسیون‌های بین‌المللی درباره حفاظت از اماکن باستانی هستند. در همین زمان ناصر پازوکی مدیرکل اداره میراث فرهنگی استان تهران در گفتگو با خبرنگار ایرنا ضمن اشاره به کنوانسیون ۱۹۵۴ لاهه و عضویت نیروهای درگیر جنگ ابراز امیدواری کرد که هر دو کشور نسبت به حفظ آثار باستانی عراق احترام بگذارند و در جهت حفظ میراث بشری و میراث انسانی و اسلامی عراق توجه کافی را بنمایند.

با وجود این همه ابراز نگرانی کشورهای مختلف اکنون پس از پایان یافتن تقریبی آتش جنگ، آمریکا که تمامی کارشناسان منطقه معتقدند این جنگ را به منظور نیل به اهداف اقتصادی و سیاسی ویژه به راه انداخته است، نسبت به ویرانی میراث فرهنگی کشوری که ادعای حکومت بر آن را دارد بی تفاوت است. نیروهای آمریکایی فقط در اطراف چاه‌های نفتی شهرهای صنعتی چون موصل و کرکوک خیمه زده‌اند و از آنها محافظت می‌کنند و نسبت به غارت اشیاء و اموال در بغداد و دیگر شهرهای بزرگ بی تفاوتند. تاکنون نیروهای مسلح، دانشگاه تاریخی المستنصریه در بغداد را تخریب و اموال آن را به سرقت برده‌اند. موزه تاریخ طبیعی و موزه ملی بغداد و دست‌نوشته‌های ارزشمند آن نیز غارت شده‌اند. حضور انبوه نیروهای آمریکایی و انگلیسی در شهرهای مختلف عراق، تشکیل گروه‌های ویژه از این نیروها را برای محافظت از آثار باستانی و جلوگیری از تخریب و غارت آنها تسهیل می‌کند.

اما بروز حوادثی چون سرقت دو مجسمه مازنی بزرگ و سنگین که حمل آنها نیاز به تجهیزات مکانیکی دارد، احتمال تبانی نیروهای ائتلاف باسارقان اشیای عتیقه را به وجود می‌آورد. در این زمینه نیل مک‌گریگور مدیر موزه‌های نیویورک تصریح کرده است که بخشی از آثار باستانی عراق به گونه‌ای سازمان یافته و آگاهانه به سرقت رفته است. در این میان یونسکو طی اجلاسی که در روزهای گذشته در پاریس برگزار کرد جوانب و آثار

زیانبار این سرقت بزرگ و تخریب جبران ناپذیر را مورد بررسی قرار داد. آقای کوئیشیرا ماتسوئورا مدیرکل یونسکو نیز در سخنرانی خود ضمن هشدار به سازمان جهانی گمرک و پلیس بین‌الملل به منظور جلوگیری از سرقت و فروش آثار باستانی عراق خبر از تحریم موقتی خرید و فروش این آثار داد و ابراز امیدواری کرد که اعمال این تحریم‌ها تا حدودی از روند فزاینده این سرقت‌ها و خرید و فروش‌های نامشروع اموال مسروقه جلوگیری نماید. وی در پایان اجلاس اعلام کرد که نیروهای ائتلاف از این سازمان دستور گرفته‌اند تا برای پاسداری از موزه‌ها و آثار باستانی عراق کارد حفاظت از میراث فرهنگی تشکیل دهند.

به نظر می‌رسد نیروهای آمریکایی و انگلیسی تصمیم گرفته‌اند تا در روزهای آتی اقداماتی را در این زمینه انجام دهند. امر مسلم این است که یونسکو موظف به بازخواست تخطی‌کنندگان از کنوانسیون میراث جهانی و در نظر گرفتن جرایمی برای آنها می‌باشد. بی توجهی و غفلت در این مورد عواقب زیانباری از جمله نابودی دسترنج سال‌ها تلاش باستان شناسان، مورخین و متخصصین کشورهای مختلف فعال در عراق را در بردارد. میراث فرهنگی عراق تنها به این کشور کوچک جای گرفته در میان دو نهر تعلق ندارد بلکه میراث جهانی برای تمام بشریت به شمار می‌رود و نابودی آن در واقع نابودی تاریخ ۶۰۰۰ سال تمدن بشری است.

شرکت خدمات مسافرتی

اطلس (عضو یاتا)

شماره ثبت: ۷۵۴۰ تاریخ تاسیس: ۱۳۳۹/۷/۲۶

بیش از چهارده سال سابقه خدمت

خیابان میرداماد، میدان مازنی (مجمعی)، خیابان شهید شادمانی

پلاک ۲۱، صندوق پستی: ۱۹۹۱-۱۳۱۵۵

تلفن: ۲۲۷-۰۶۲، ۲۲۷-۰۶۲، ۲۲۷-۰۶۲

فاکس: ۲۲۷-۰۶۲

کتابخانه
شماره کتاب: ۱۳۸۲-۱۳۸۳
تاریخ ثبت: ۱۳۸۲